

TÁRSASÁGI HÍREK

KARDOS PÁL

1900 – 1971*

Kérlelhetetlen közönnyel pusztít közöttünk ősi ellenségünk, a halál. Az *élet* mindent kibír, de az *élő* megdöbbenen áll a sírhalmok szélén, egyik után a másikhoz vonulva, mérlegelve a nem mérhető veszteséget, az újból támadt úrt, amelyet be kell tölteni. Ha csak Debrecenre gondolunk is, Juhász Géza és Pákozdy Ferenc, a nagyon fiatal Baranyi Imre és Kertész László után most Kardos Páltól kell búcsúznunk. Kardos Páltól, a fiatalabbak Pali bácsijától, akinek nyugtalan, kereső, az emberi dolgokra, a kultúra értékeire, a haladó gondolatra mindig érzékeny szellemét semmiféle urna nem zárhatja magába, nem tépheti ki megőrző emlékezetünkéből. Itt marad közöttünk láthatatlanul is jelenvaló intő mozdulataival, kedvesen csoszogó lépteivel, fejének hirtelen fölkapott lendületével, nevezetes fölszólalásaival, műalkotásként kikerekedő elbeszéléseivel, kifoghatatlan anekdotáival, a fiatalok, tanítványok gondjait szívére vevő melegségével, szerénységével és játékosan derűs szellemével. Itt marad a professzor munkájának nyomaival, az irodalomtörténész, a kritikus és a műfordító credményeivel, egyéniségének és sorsának üzenetével.

Különös sors volt az övé. Nagy lehetőségeket kapott és nagy megpróbáltatások sújtották, irigylésre méltó helyzeti előnnyel indult és „helyzeti” hátrányok felhőzték majdnem végzetesre életét. Szerelme volt az irodalom, a művészet, rajongását szinte örökül kapta apjától, Kardos Alberttől, az irodalom kiváló bűvárától, az akkori Debrecen szellemi életének egyik vezető alakjától. A családban találta meg első iskoláját, de gimnazistaként is példátlanul tehetséges társak közé került. A versre alig fölülmúlhatóan fogékony és semmit el nem hullajtó memóriájával hivalkodás nélkül is felhívta magára a figyelmet; a társaságban „Kardos Pali költőkkel remekelt” — ahogy a Tücsökzenében olvashatjuk. De később is, az Eötvös Kollégiumban vagy Debrecenben az Ady Társaságban, mindig meglelte maga körül a legkülönbeket. Az Ady Társaságban, az 1920-as évek végétől Debrecen szellemi életének jelentékeny és progresszív központjában már fontos szerepet vállalt, erjesztője volt a jóra felinduló energiáknak.

*E szavakkal és gondolatokkal búcsúztak Kardos Páltól tanítványai — sírjánál.

A fasizmus a szenvedések és megpróbáltatások pokoli idejét hozta el számára, de férfias keménységgel állta a próbát, és ha a kegyetlen veszteségek szinte megrokkantották is, volt ereje talpra állni. Nem pusztult el hite az emberben és a jövőben, csak bizalmát szigorította. Újraszervezte életét, még szélesebb körű tevékenységbe fogott, még határozottabban mondott igent és nemet, még tudatosabban kereste a személyes cselekvés társadalmi hatékonyságát, a progresszió kollektív erőt.

Mindenütt ott volt, ahol tenni lehetett valamit. Fél évszázadon át volt Debrecen kulturális életének egyik mozgatója, a felszabadulás után is lelkes, avatott mindenese. Az egyetemi katedrán, az Alföld című folyóirat körül, de kritikai és tudományos munkásságával is a szocialista kultúra ügyét szolgálta. Példát adott a fiatalabbaknak, nekünk, hogyan lehet összekapcsolni a tájhoz, városunkhoz, annak hagyományaihoz és jelenéhez fűződő intenzív kapcsolatunkat, a tevékeny és nyíltszívű lokálpatriotizmust az országos, az egyetemes gondolatokkal és távlatokkal. Együtt volt benne a hely szelleme és a teljességben gondolkodás igénye, a kötöttség és a szabadság.

Mélyen ismerte és szerette irodalmunk régi klasszikusait, de igazi szellemi bölcsőhelyét Ady és a Nyugat körül találjuk meg. Ez az indíttatás, ez a szellemiség határozta meg a két világháború közötti egész tevékenységét, a későbbi irodalomtörténész számára pedig szinte állandó tematikát nyújtott. Erről tanúskodik Ady-, Móricz-, Tóth Árpád-tanulmányai mellett az életműve legrangosabb teljesítményének ígérkező, a nyomdából még ki sem került Babits-monográfiája.

Irodalomtörténetírói érdemei között kell számon tartanunk bátor témaválasztását. Nem rettent meg a kockázatoktól: Nagy Lajos halála után nyomban hozzákezdett az író életművének feldolgozásához, pályaképeinek megrajzolásához, és úttörő érdemeket szerzett marxista igényű monográfiájával. Hasonlóképpen Fagyecjevről írott könyvecskéjével is. Szívesen foglalkozott a szocialista irodalom különböző eredményeivel, miközben feltáró-megismerő ambíciója nem szorította háttérbe a nevelőit. Elsősorban a tudós által megragadott tényekkel, de szubjektív meggyőződésével is hatni akart. Jó eszközök segítettek ebben, például elegáns, tiszta, a klasszikus retorikán is iskolázott stílusa. Tanítványait a nyelv különös szeretetére, tisztaságának óvására és ápolására, hajlékonyságának, pontosságának, érzékletességének minél teljesebb meghódítására ösztönözte. Saját példájával és kézirataink fáradhatatlanul türelmes nyesegetésével egyaránt.

A halál váratlanul támadt rá, munkás, alkotó szellemet bénított meg. Kardos Pál távozásával a szűkebb és tágabb pátriát, a szaktudományt és az irodalmi életet egyaránt jelentékeny veszteség érte.

JUHÁSZ BÉLA

MEZŐSI KÁROLY

1907–1971

Kiskunfélegyházán talákoztam először Mezősi Károllyal, amikor – mintegy jó évtizeddel ezelőtt – tanulmányi kiránduláson voltunk magyarszakos egyetemi hallgatókkal „Petőfi nyomában”. Mint a Kiskun Múzeum igazgatója kalauzolt bennünket az emlékhelyek, emléktárgyak birodalmában. Az úgyszeretnek a megszállottsággal határos intenzitása nyilvánult meg ebben az idegenvezetésben, melynek középpontjában az a kérdés állt: hogyan függ össze Petőfi születése, élete a várossal, Kiskunfélegyházával.

Mezősi Károly azok közé a rokonszenves lokálpatrióták közé tartozott, akik meggyőződésüket elmélyült, lankadatlan szorgalmú kutatásokkal hitelesítették. Történésznek indult, településtörténeti tanulmányokkal jelentkezett a tudományos életben (*Félegyházi krónika* — 1935; *Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében 1692 — 1943*), majd az Alföld iránti szeretete annak nagy szülőttei felé fordította figyelmét. A félegyházi születésű Móra Ferenc gyermekkoráról, iskolai éveiről, szülővárosához fűződő kapcsolatáról, hűségéről tárt fel levéltári és sajtótörténeti bűvárkodással új anyagot, de a Móra-emlékek számbavételénél is külön hangsúlyozta a Móra-családnak Petőfihez való eszmei közelségét.

Munkássága utolsó tíz esztendejét már teljesen a Petőfi-kutatásnak szentelte. A *Szülőföldemen* című versre hivatkozva perújrafelvételt indított a tankönyvekben kodifikált kiskőrösi születés ügyében. Maga a bizonyítási eljárás kitágította a szűkebbnek tervezett keretet, és rendkívül alapos helytörténeti-levéltári kutatásai az eredeti szándékon jóval túlmutató eredményeket hoztak. Gazdag, mindaddig ismeretlen anyag vált közkinccsé családtörténeti tanulmányaiban: *Petőfi családja a Kiskunságban* (1961), *Petőfi családja Dömsödön* (1965), *Petőfi vitatott szülőhelye* (1969). Az elmúlt évben megjelent *Petőfi megbuktatása a szabadszállási követválasztáson* című, kisebb könyv terjedelmével felérő kitűnő tanulmánya a helytörténeti-életrajzi kutatásokat az életmű közelébe hozta. Ugyanez mondható el arról a kisebb írásáról is, amely *Petőfi lefoglalt könyvtára és irományai* címen alig valamivel halála előtt jelent meg. A Pest megyei Múzeumok nyugalmazott igazgatója fiatalos lendülettel, teljes aktivitással dolgozott új adatok, új összefüggések feltárásában, és bár a magyar olvasóközönség kézhez kapja még Mezősi Károly utolsó kutatásainak eredményeit posztumusz kiadványban, a veszteség fájdalmas. A Petőfi-kutatásnak ezt az ágát tiszteletreméltóan áldozatos munkával egymaga képviselte.

TAMÁS ANNA

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG TAGJAINAK NÉVSORA:

Ádám Károlyné, Agárdi Péter, Alexa Károly, Almási Miklós, Alszeghy Zsoltné, Angyal Endre, Arató Jánosné, Árdó Mária,

Bácskai Mihály, Báder Dezső, Bajomi Lázár Endre, Bali Ferenc, Ballai Mihály, Balogh Ferencné, Balogh László, Balogh László (szervező, Magyar Hajó- és Darugyár), Balogh Lászlóné, Banadics Mártonné, Bán Imre, Baranyi Ferenc, Baróti Dezső, Barta András, Barta János, Bartos Tibor, Bata Imre, Bauer Tiborné, Beck Zoltán, Bécsy Tamás, Béládi Miklós, Belia György, Belyei László, Benda Kálmán, Bessenyei György, Bikácsi László, Bistey András, Bitskey István, Blunár Tiborné, B. Mészáros Vilma, B. Nagy Ernő, B. Nagy László, Bod Andor, Bod Adorné, Bodnár György, Bodolay Géza, Bódor Sándor, Bodrogligeti András, Bognár Tas, Bohus Magda, Bojtár Endre, Bongor János, Bor Kálmán, Borbás Mária, Bóta László, Botka Ferenc,

Csanda Sándor, Csányi László, Csapláros István, Csillik Bertalan, Csongor Barnabás, Csontos Sándor, Csorba Sándor, Csorba Zoltán, Csukás István, Cynolter Károly, Czine Mihály, Czúth Béláné,

Dankó Imre, Darvas Tibor, Debreczeni Árpád, Demeter Tibor, Dezsényi Béla, Dezsényiné Szemző Piroska, Diószegi András, Dobossy László, Domokos Péter, Domokos Sámuel, Dorogi Zsigmond, Dümmerth Dezső,

Ebergényi Tibor, Ecsedy Ildikó, Egeli Józsefné, Egri Péter, E. Kovács Kálmán, Elbert János, Elek István, Elek László, Eörsi Gyuláné, Erdődi József, Esze Tamás,

Fazekas László, Fehér Géza, Fekete Ivánné, Fényi András, Ferenczi László, Fodor István, Fodor Lajosné, Földényi Lászlóné, Földes Anna, Fried István, Fülöp Géza, Fülöp László,

Gábor György, Gábor Ernő, Gál István, Gál Zsuzsa, Gáldi László, Galla Endre, Gallai Erzsébet, Gálos Tibor, Garamvölgyi József, Geréb Béláné, Gergely Gergely, Gergely Pál, Gerskovics Alexandr, Gesztenyés Etelka, Gordon Etel, Göblyös György, Görömbei András, Graf Rezső, Gregor Ferenc, Gyárfás Ágnes, Gyárfás Imre, Gyenis Vilmos, Gyergyai Albert, Győri Erzsébet,

Hajzer Lajos, Halápi Lászlóné, Halász Előd, Hallók Gyuláné, Hamar Péter, Hanák Péterné, Hankiss Elemér, Haraszi Lajos, Harásnyi Zoltán, Hazai György, Hegedűs András, Hegedűs Géza, Herczeg Gyula, Heszke Béla, Hopp Lajos, Horányi Mátyás, Horpácsi Sándor, Horváth János, Horváth Károly, Horváth Zoltánné, Huszty Mihály,

Ilia Mihály, Illés Endre, Illés László, Illés Lászlóné, Imre Katalin, Imre László, Imre Mihály, Irányi István, Istvánovits Márton,

Jékely Zoltán, Jobbágy Károlyné, Joós Ferenc, József Farkas, Juhász Béla, Juhász Ferencné, Juhász Péter, Julow Viktor,

Kabdebó Lóránt, Kardos Győző, Kardos László, Kardos Tibor, Karig Sára, Kasznár Pál, Katona Anna, Katona Béla, Käfer István, Kenyeres Zoltán, Képes Géza, Keresztury Dezső, Kéry László, Keserű Bálint, Kilián István, Király Erzsébet, Király István, Kispéter András, Kiss Ferenc, Kiss József, Kiss István, Kisváradi Éva, Klaniczay Tibor, K. Nagy Magda, Kniezsa Veronika, Koczkás Sándor, Koczogh Ákos, Kocztur Gizella, Kollonay László, Kolta Ferenc, Koltay-Kastner Jenő, Komár Pál, Komáromi Sándor, Komlovszki Tibor, Komlós Aladár, Komor Ilona, Komoróczy Géza, Kordos László, Korompai János, Kovalovszky Miklós, Kovács Béla, Kovács Endre, Kovács Ferencné, Kovács Géza, Kovács Győző, Kovács József, Kovács Józsefné, Kovács Judit, Kovács Kálmán, Kovács Magda, Kovács Miklósné, Köpeczi Béla, Kövér Árpád, Krajkó András, Krammer Jenő, Kretzoi Miklósné, Kristó Nagy István, Kubinyi László, Kulcsár Adorján, Kulin Ferenc, Kun András,

Laczkó Andrásné, Lakatos Attila, Lay Béla, Lázár Miklós, Lengyel Béla, Lengyel Dénes, Lengyel László, Lilienberg Sándorné, Lontay László, Lőkös István, Lukácsy Sándor,

Madácsy László, Mádl Antal, Makay Gusztáv, Marafkó László, Margócsy József, Marosvölgyi Ödönné, Martinkó András, Máté Iván, May István, Megyer Szabolcs, Menner Magdolna, Merényi László, Merényi Oszkár, Meszerics István, Mezei József, Mezei Márta, Mihályi Gábor, Miklós Pál, Miklóssy János, Miklósvári Sándor, Mohácsy Károly, Molnár Ferenc, Molnár János, Muráth Istvánné,

Nacsády József, Nagy Géza, Nagy Géza (Baja), Nagy Imre, Nagy Kálmán, Nagy Miklós, Nagy Péter, Nagy Sándor, Nagy Zoltán, Nagyajtósi István, Nagypál Teréz, Némedi Lajos, Némedi Lajosné, Neményi Kázmér, Nemeskürty István, Németh Géza, Németh Károly, Nyíró Lajos,

Oláh József, Oltványi Ambrus, Oltyán Béla, Orosz László, Ortutay Gyula,

Paál Gyula, Pais Dezső, Pálffy Endre, Pálmai Kálmán, Pándi Pál, Pápay Sándor, Papp János, Papp Sándorné, Parányi József, Pataky László, Patyi Sándor, Paulinyi Zoltán, Péczely László, Péter László, Pirnát Antal, Podhradszky György, Pók Lajos, Pósa Péter, Póth István, Püski Imre,

Rába György, Radnóti Róbert, Radó György, Rayman Katalin, Rejtő István, Rév Mária, Rézműves János, R. Kocsis Rózsa, Róna Éva, Rónai Mihály András, Rónay György, Rónay László, Rózsa Zoltán, Ruttkay Kálmán,

Sáfrán Györgyi, Sallay Géza, Salyámossy Miklós, Sándor Jenőné, Sándor László, Sára Péter, Sárdi Béla, Sárkány Ernőné, Sárközy

Péter, Scheiber Sándor, Scher Tiborné, Schwalm Pál, Seres József, Sidó Etelka, Sieroszewski Andrzej, Sipka Sándor, Sipos Lajos, Slaski Jan, Solt Andor, Soós Levente, Sötér István, Stoll Béla, Surányi Ibo-ly, Sükösd Mihály, Süpek Ottó, Süveges Mihályné, Szablyár Ferenc, Szabolcsi Éva, Szabolcsi József, Szabolcsi Miklós, Szabó György, Szabó Gyula, Szabó Imréné, Szabó Mihály, Szakolczay (Varga) Lajos, Szalai Sándorné, Szalatnai Rezső, Szathmári István, Szauder József, Szávai Nándor, Szederkényi Ervin, Szekér Endre, Székely Sándorné, Szenczi Miklós, Szerényi Antalné, Szigeti József, Szijártó István, Sziklay László, Szili József, Szobotka Tibor, Szőke György, Szörényi László, Szuromi Lajos, Szűcs Éva,

Tamás Anna, Tamás Attila, Tarnai Andor, Tarnóc Márton, Tasnádi Attila, Tassy Ferenc, Tellér Gyula, T. Erdélyi Ilona, Timár Györgyné, Tolnai Gábor, Tóth Béla, Tóth Dezső, Tóth István, Tóth István (Dévabánya), Tóth Istvánné, Tóth Zsuzsa, Tőkei Ferenc, Törő Györgyi, Török Endre, Török Györgyné, Turák János, Tüskés Tibor,

Ungvári Tamás,

Vajda György Mihály, Vajda Miklós, Vajthó László, Vánca Vilmos, Várallyai Vidor, Varga Imre, Varga Rózsa, Vargha Kálmán, Varjas Béla, Váróczi Zsuzsa, Vasy Géza, Véber Károly, Végh György, Veres András, Vezér Erzsébet, Vidor Pálné, Vincze Gáborné, Vincze Lászlóné, Virág Lászlóné, Virányi Pál, Vízkelety András, V. Kovács Sándor, Vujcsics D. Sztoján, V. Windisch Éva, Wachulik Béla, Walkó György, Walkó Györgyné, Wéber Antal, Wintermantel István,

Závodszky Ferenc, Z. Csontos Márta, Zemplényi Ferenc, Zimonyi Zoltán, Zöldhelyi Zsuzsa, Zsidai József, Zsuffa Zoltánné.

RENDEZVÉNYEK

Petőfi—Jókai-ankét Pápán

Petőfi és Jókai találkozásának 130. évfordulója alkalmából két-napos ankétot tartottunk Pápán.

A vendéglátó Városi Tanács nagyszerűen szervezett programja (ünnepélyes fogadás, Petőfi kiállítás megtekintése, Petőfi—Jókai szobor koszorúzása, irodalmi klubest, városnézés) keretezte a hat előadásból álló értekezletet.

Október 29-én délután Fekete Sándor, Csapó Gyula és Kiss József olvasták fel dolgozataikat, 30-án délelőtt pedig Solt Andor, Balázs János és Nagy Miklós előadásaira került sor.

Fekete Sándor Petőfi romantikájának forrásait kutatva egy konkrét példán, Petőfi és Dumas kapcsolatának vizsgálatával azt bizonyította, milyen sokoldalú hatást tett a francia romantika az ifjú Petőfire. Kimutatta, hogy az elbukó erény és a diadalmaskodó gonoszság összeütközéseit, a gyűlölt rend ellen lázadó „ítélkező hősök” típusait Petőfi jórészt a francia romantikusok befolyása alatt ábrázolta.

Csapó Gyula *Pápán voltunk, diákok voltunk* című dolgozata Petőfi költői pályájának első szakaszát vizsgálta, — érdekes észrevételekkel gazdagítva a költő korai népdalainak stilisztikai értékelését.

Kiss József eddig javarészt ismeretlen történeti adatok birtokában Petőfi színészi ambícióiról szólt. A döntő elhatározás —, hogy a vándorszínészettel cseréli fel az iskolát — közvetlen indítékát Egressy Gábor 1842 júniusában történt pápai fellépésével hozta összefüggésbe.

Solt Andor Jókai drámaírói pályafutásának első szakaszát vizsgálta, Balázs János Petőfi *Az év végén* című versének stilisztikai elemzésével keresett választ a kérdésre: „Miért szép a lírai költemény?”

Az utolsó előadást Nagy Miklós tartotta a Jókai-novellák kezdéséről és befejezéséről. Finom észrevételei módosították azt a képet, amelyet a „rutinos” író romantikus regényei alapján alkothattunk magunknak.

K. F.

It-est a Kossuth Klubban

A TIT Budapesti szervezetének irodalmi és nyelvi választmánya, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1971. november 12-én vitát rendezett Társaságunk folyóiratáról, az *Irodalomtörté-*

netről. A mintegy hatvan érdeklődő jelenlétében Nagy Péter főszerkesztő mondott bevezetőt, amit élénk vita követett. A vitát vezető Bodnár György, továbbá Baróti Dezső, Miklós Pál, Szablyár Ferenc, Fényi András, Oltványi Ambrus és Szakolczay (Varga) Lajos magas színvonalú hozzászólásai különböző szemszögből érintették a folyóirat tartalmi—lényegi kérdéseit.

Szomory emléktábla-avatás

November 30-án Szomory Dezső egykori lakhelyén, a Budapest V. ker. Sütő utca 2. számú házon avatta fel a Magyar Irodalomtörténeti Társaság nevében Nagy Péter a Fővárosi Tanács által állított emléktáblát, amely az író halálának 27. évfordulójára készült el. Az emléktáblán Társaságunkon kívül koszorút helyezett el a Magyar Írók Szövetsége, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Színház-tudományi Intézet és a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága. (Az avatáskor mondott emlékezés szövege az *Élet és Irodalomban* jelent meg, december 11-én.)

Előadás-sorozat tanároknak

Társaságunk tanári tagozata, a Pedagógusok szakszervezetének „Fáklya” Klubja és a Fővárosi Pedagógiai Intézet a fővárosi magyar tanárok részére előadás-sorozatot indított, amelynek első rendezvényére december 14-én került sor, a „Fáklya” Klubban: Ady Endréről Király István tartott előadást.

P. R.

Hibajavítás. — Előző számunk 543. oldalán, B. Mészáros Vilma *Egy év regénye* c. tanulmányában sajnálatos névelírás történt. Nem Oláh Gáborról, hanem természetesen Oláh Györgyről van szó.